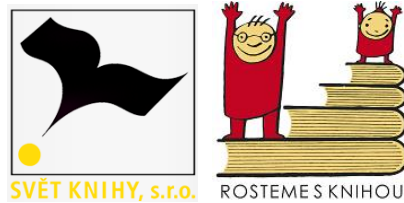

ČTENÍM K DEMOKRATICKÉMU MYŠLENÍ

Svět knihy
Matěj Chytil, Mariana Chytilová

LEKCE: PUBLICISTICKÝ TEXT

Sobotka by si měl podle Babiše udělat jasno, co je podnikání (viz příloha)

Cíle lekce

1. Rozvíjet zájem studentů SŠ o čtenářské dovednosti („chytré čtení“).
2. Propojit schopnost kriticky číst se schopností porozumět veřejnému dění.
3. Ve spolupráci s vyučujícími definovat školní aktivitu, která by dále rozvíjela kvalitu čtení (ochotu a schopnost kriticky číst text) v kontextu demokratické participace.
4. Rozvíjet otevřenou a respektující komunikaci a schopnost diskuze.

Vzhledem k výše definovaným cílům lekce a vlastnímu tématu hodiny doporučujeme připravit třídu/místnost pro sezení v kruhu. Takové uspořádání třídy lépe umožňuje otevřít diskuzi, posunout roli učitele/lektora do role facilitátora (nikoli autority), ustoupit z frontálního pojetí výuky k otevřené komunikaci. Zároveň se níže popsané aktivity budou snadněji realizovat.

Jednotlivé aktivity jsou stručně popsány přímo v osnově lekce. Další možné varianty jsou připojeny na konci textu.

Evokace

Aktivita: Warm-up: *Changing places*

Účastníci sedí v kruhu. Učitel/Lektor může být (doporučeno) a nemusí být součástí kruhu. Postupně se účastníků ptá na předem připravené otázky. Ti, jejichž odpověď na danou otázku je kladná, vstanou a vymění si místo s ostatními, které na otázku také odpovídají kladně.

Otázky doporučujeme klást nejprve zcela běžné a nespojené s tématem hodiny:

- Kdo má modré oči?
- Kdo dnes ráno snídal?
- Kdo chodí do školy pěšky?

a postupně přecházet k otázkám, které uvádí následující aktivitu:

- Kdo někdy záměrně nepřišel k volbám?
- Kdo za svůj život podepsal petici?
- Kdo čerpá informace o dění ve světě pouze ze sociálních sítí?
- Kdo někdy sdílel článek/olajkoval článek, aniž by jej četl?

Aktivita: *Co to znamená „demokracie“?*

Varianta 1: Brainstorming celé skupiny (zapisování na tabuli/flipchart)

Varianta 2: Brainstorming ve dvojicích. Zadání: Domluvit se na 1 společné definici (postupné zapisování na tabuli/flipchart)

Varianta 3: *Kruh sdílení*: Účastníci sedí v kruhu. Všichni se postupně vyjádří jednou větou k probranému tématu. Sdělení každého však musí začínat stejně: *Demokracie je, když...* Věty zaznívají bez přerušení, hodnocení, nikdo vyjádření nekomentuje.

Společná diskuze nad tím, co znamená demokracie. Lektor facilituje diskuzi směrem k výhodám a rizikům demokratického zřízení.

Chytré čtení

Schopnost oddělit argumentační fauly a slepé cesty v diskuzi od názorů a skutkových tvrzení.

Sdílení zkušeností s reklamními a politickými kampaněmi: Jaký je rozdíl mezi propagováním kopačky určité firmy, jogurtu a politika?

Směřování diskuze k důvodům, proč jsou čtenářské dovednosti užitečnou výbavou i v nepolitickém kontextu.

Příklad: Jak fungují kampaně

- Obrázky kopaček ve vyhledávači
- Video: [Reklamní kampaň na obchodní řetězec](#)
- Video: [Kampaň k prezidentským volbám](#)

Aktivita: Dílčí reflexe části lekce zaměřené na kampaně

Varianta 1: *Kruh sdílení: Snadno se nechám přesvědčit, když...*

Varianta 2: *Sdílení ve dvojicích*: Účastníci jsou rozděleni do dvojic. První účastník z každé dvojice má minutu na to, aby svému partnerovi vysvětlil, čím se nechá snadno přesvědčit k nějakému postoji nebo činu. Po uplynutí jedné minuty je na druhém účastníku, aby sdílel svou zkušenost. Na závěr každý stručně představí argumenty toho druhého ostatním.

Argumentační fauly

Část hodiny věnovaná rozpoznávání argumentačních faulů:

Příklady:

- Důraz na neznámou autoritu
- Důraz na nevhodnou autoritu
- Důraz na neznalost
- Důraz na nedůvěryhodnost
- Důraz na pravděpodobnost
- Důraz na peníze
- Důraz na novost
- Důraz na tradici
- Důraz na obvyklý postup
- Důraz na rozšířený názor.

Více viz příloha Argumentační fauly.

Aktivita: Práce se zpravodajským textem: Hledání klíčových slov

Účastníci jsou rozděleni do dvojic (je možné využít jednu z variant *Dělení do dvojic* viz konec textu). Jejich úkolem je najít tři klíčová slova, která text vystihují. Následně jsou dvojice spojeny do čtveřic a musí se společně domluvit na třech klíčových slovech.

Klíčová slova všech skupin jsou sepsána na flipchart podle četnosti. Tato slova je možné využít jako odrazový můstek pro diskuzi nad tématem: konflikt, střet zájmů, kontroverze ve vztahu k médiím a prodejnosti novin.

Aktivita: Argumentační fauly

Lektor účastníkům představí argumentační fauly a rozdá čtveřicím z předchozí aktivity kartičky s osmi argumentačními fauly. Účastníci mají za úkol najít jednotlivé argumentační fauly v rozebíraném textu a přiřadit tři z nich konkrétním výroky v textu.

Aktivita: Reflexe argumentačních faulů

Varianta 1: Společná diskuze nad nalezenými argumentačními fauly. Výsledky jsou vizualizovány na tabuli/flipchartu.

Varianta 2: *Skryté hlasování*: Porovnávání argumentačních faulů v celé skupině. Zadání: Skupiny napíší výroky společně s označením konkrétního typu argumentačního faulu na čtvrtky papíru a rozprostřou do středu místnosti. Lektor vyřadí fauly, na kterých se všichni shodnou. O zbylých argumentačních faulech se hlasuje. Účastníci hlasování si stoupnou do kruhu zády k sobě a jednou rukou za zády. Hlasují palcem ruky, v případě pozitivního hlasu/souhlasu palec vztyčí vzhůru. Pokud s tvrzením nesouhlasí, stočí palec dolů. Lektor hlasy počítá a zaznamenává doprostřed na předem připravená tvrzení, do tabulky na flipchart apod.

Varianta 3: *Argumentační čára*: Argumentace o nevyjasněných faulech. Vytvoříme čáru uprostřed kruhu/místnosti. Lektor postupně uvádí nevyjasněné argumentační fauly spolu s citací z textu. Účastníci se rozmístí na jednu nebo druhou stranu čáry podle toho, zda souhlasí s tím, o jaký argumentační faul se jedná. Lektor vyzývá zástupce obou skupin k přednesení argumentů, proč se rozhodli pro určitou stranu. Poté vyzývá ostatní, které argumentace přesvědčila ke změně strany.

Veřejná diskuze

Aktivita: Warm-up: Možnost výběru

Uprostřed místnosti/kruhu je vytvořena čára. Účastníci stojí vně vymezeného prostoru. Lektor dává účastníkům na výběr dvě možnosti, volbu mezi dvěma variantami:

- *Kdybyste si mohli vybrat, tak byste si přáli být oheň nebo voda?*
- *Čaj nebo káva?*
- *Umět létat nebo být neviditelný?*
- *Být ředitelem školy nebo ministrem školství?*
- *Být dospělým nebo dítětem?*
- *Být novinářem nebo politikem?*

Účastníci se pro jednu možnost rozhodnou a volbu dají najevo přesunem do vymezené části kruhu/místnosti. V určitou chvíli lektor může sled voleb přerušit a zeptat se jedné strany (vybraných osob) na důvod jejich rozhodnutí.

Aktivita končí ve chvíli, kdy je skupina účastníků rozdělena na přibližně stejné poloviny.

Aktivita: Veřejná diskuze

Lektor dá oběma skupinám z předchozí aktivity vylosovat roli, kterou budou zastávat (případně i názorové stanovisko) a téma diskuze:

- ředitel/ka školy vs. zástupce studentů
- studentské volby (stínové volby do parlamentu) vs. volby do studentského parlamentu
- pro vs. proti

Každá skupina má za úkol během pěti minut připravit svá stanoviska a argumenty, mezi které má začlenit i tři argumentační fauly z dřívějšího výběru. Část skupiny bude v roli řečníků, část v roli "watchdogu", který dává pozor na argumentační fauly druhé skupiny.

Před zahájením diskuze si všichni účastníci navrhnou a odhlasují pravidla diskuze. Lektor je pouze zaznamená a facilituje hlasování.

V průběhu diskuze je cílem použít některé z argumentačních faulů, rozpoznat argumentační fauly druhé strany a samozřejmě i diskutovat na dané téma. Watchdog si jednotlivé fauly spolu s citací zaznamenává. Za použitý argumentační faul je bod. Za rozpoznání argumentačního faulu také bod. Na konci tematického celku se argumentační fauly představí a přiřadí ke konkrétnímu typu.

Aktivita: Reflexe diskuze

Diskuzní blok je zakončen společnou diskuzí všech účastníků. Diskutující na sebe musí reagovat předem připravenými začátky vět, které jsou na papírech napsané uprostřed místnosti tak, aby na ně všichni viděli:

- *Rád/a bych se vrátil k začátku...*
- *Rád/a bych podpořila...*
- *Chtěl/a bych se zeptat na to, co zaznělo...*
- *Rád/a bych ocenil argument, který...*
- *Souhlasím s...*
- *Nesouhlasím s...*

Diskuze je těmito začátky částečně řízena tak, aby se podpořila schopnost účastníků reagovat na sebe navzájem, podporovat argumenty ostatních a vysvětlovat své stanovisko, namísto obecných frází.

Reflexe

Aktivita: Zhodnocení lekce

Varianta 1: Účastníci jsou rozděleni do skupinek po třech/čtyřech. Mají za úkol sepsat pozitiva, negativa a zajímavosti celé lekce. Každá skupina musí vyplnit všechny tři kolonky. Všechny skupiny se o výsledky podělí a lektor sepíše do společné tabulky pozitiva, negativa a zajímavosti. Na závěr je tabulka přečtena nahlas. Skupina je vyzvána k možným komentářům.

Varianta 2: Vyplnění tabulky podle výroků nakreslením emotikonu (veselý/smutný smajlík), viz níže *Hodnocení lekce pro studenty SŠ.*

POPIS AKTIVIT

Dělení do dvojic

Charakter aktivity

Jedná se o častý nástroj pro změnu dynamiky práce ve skupině. Výběr dvojic (a jiných menších skupin) může být realizován různým způsobem, tak aby nebyl automatický, ale nejlépe ještě nabídl něco nového a lekce/skupina z něj měla prospěch.

Popis aktivity

Lektor vybírá dvojice zadáváním první, druhý, první druhý.

Lektor vyzve skupinu, aby se seřadila do řady podle výšky jednotlivých účastníků (varianta bez mluvení). Dvojice rozdělí např. spárováním nejvyššího a nejmenšího apod.

Lektor vyzve skupinu, aby se beze slov seřadila podle data narození v kalendářním roce. Skupiny vytvoří podle měsíců.

Lektor nechá účastníky vylosovat papírky s napsanými protiklady (nejlépe k tématu), které se mají najít.

Changing places

Charakter aktivity

Changing places umožňuje účastníkům vyjádřit neverbálně svůj názor nebo svou zkušenost a sdílet je se svými spolužáky/kolegy/účastníky: 1) účastníci lépe poznají ostatní a zjišťují, co mají s ostatními členy skupiny společného; 2) účastníci mají příležitost vyjádřit se neverbálně, bez strachu z chyby/omylu; 3) učitel/lektor má příležitost promíchat skupinu mimo zažitý „zasedací pořádek“ a již utvořené týmy/dvojice. Aktivitu je možné obměňovat vždy podle tématu, které je probíráno.

Popis aktivity

Účastníci sedí v kruhu. Učitel/Lektor může být (doporučeno) a nemusí být součástí kruhu. Postupně se účastníků ptá na předem připravené otázky. Ti, jejichž odpověď na danou otázku je kladná, vstanou a vymění si místo s ostatními.

Otázky doporučujeme klást nejprve zcela běžné a nespojené s tématem hodiny (Kdo má modré oči? Kdo dnes ráno snídal? Kdo chodí do školy pěšky?) a postupně přecházet k otázkám, které odkazují na předchozí nebo uvádí následující aktivitu (Kdo někdy záměrně nepřišel k volbám? Kdo za svůj život podepsal petici? Kdo čerpá informace o dění ve světě pouze ze sociálních sítí? Kdo někdy sdílel článek/olajkoval článek, aniž by jej četl?)

Kruh sdílení

Charakter aktivity

Kruh sdílení umožňuje jednoduchou a poměrně rychlou reflexi konkrétního tématu/části hodiny. V této aktivitě má každý prostor se vyjádřit bez hodnotících komentářů okolí. Sdílená reflexe jednotlivce je zároveň společně s vyjádřeními ostatních sdílenou reflexí celé skupiny.

Popis aktivity

Účastníci sedí v kruhu. Všichni se postupně vyjádří jednou větou k probranému tématu. Sdělení každého však musí začínat stejně. V našem případě: *Snadno se nechám přesvědčit, když...* Věty zaznívají bez přerušování, hodnocení, nikdo vyjádření nekomentuje.

Ďáblův advokát

Charakter aktivity

Aktivita *Ďáblův advokát* nabízí účastníkům vcítit se do role zastánců opačných názorů. V omezeném čase se snažíme druhého přesvědčit argumenty a příklady o konkrétním tvrzení. Posléze se role vymění a my musíme zastávat opačné názorové stanovisko.

Diskuze probíhá v komornější atmosféře diskutující dvojice, nikoli celého kolektivu. Umožňuje vyjádřit se každému. Motivuje k rychlému zapojení všech dostupných informací bez rozvláchného omílání klišé.

Popis aktivity

Účastníci jsou rozděleni do dvojic. První účastník z každé dvojice má 1 minutu na to, aby svého partnera přesvědčil o nějakém tvrzení (např. Demokracie je ???/Demokracii potřebujeme, protože...). Po uplynutí jedné minuty je na druhém účastníku, aby přesvědčil svého partnera o opaku. Následně se role otočí a oba zastávají opačný názor než napoprvé

Skryté hlasování

Charakter aktivity

Skryté hlasování umožňuje rozhodnout o diskutované otázce, o výsledku, o předsedovi třídy... Cílem je demokraticky rozhodnout v bezpečí anonymity.

Popis aktivity

Účastníci hlasování si stoupnou do kruhu zády k sobě a jednou rukou za zády. Hlasují palcem ruky, v případě pozitivního hlasu/souhlasu palec vztyčí vzhůru. Pokud s tvrzením nesouhlasí, stočí palec dolů. (Je možné vytvořit omezení na určitý počet hlasů, vždy podle typu hlasování.) Lektor hlasy sčítá a zaznamenává doprostřed na předem připravená tvrzení, do tabulky na flipchart apod.

Argumentační čára

Charakter aktivity

Argumentační čára představuje hranici mezi dvěma opačně smýšlejícími názorovými skupinami. Aktivita umožňuje účastníkům vyjádřit svůj souhlas/nesouhlas s určitým tvrzením nebo situací, sdílet nonverbálně daný názor s dalšími členy skupiny a zároveň argumentovat s cílem změnit názor zástupců opačného stanoviska.

Argumentační čára nabízí účastníkům příležitost jak být součástí diskuze, vyjádřit se bezpečně, bez nutnosti samostatného výstupu. Zároveň však podněcuje k diskuzi a umožňuje účastníkům zažít názorový převrat a přesun k opačnému názorovému spektru, tj. změnit stanovisko, posunout se v chápání určitého problému apod. Aktivita tak v účastnících pěstuje schopnost diskuze a respektujícího prostředí.

Popis aktivity

Vytvoříme čáru uprostřed kruhu/místnosti. (Je možné využít již vytvořenou čáru z aktivity Warm-up: Možnost výběru.) Lektor postupně pronáší tvrzení (*Jsem pro zavedení trestu smrti. V kavárnách, restauracích a barech by mělo být kouření zakázáno. Česká republika by měla přijmout uprchlíky ze zemích postižených válečným konfliktem. Ženy by měly mít právo hrát fotbal.*). Účastníci se rozmístí na jednu nebo druhou stranu čáry podle toho, zda s tvrzením souhlasí. Lektor vyzývá zástupce obou skupin k přednesení argumentů, proč se rozhodli pro určitou stranu. Poté vyzývá ostatní, které argumentace přesvědčila ke změně strany.

Warm-up: Možnost výběru

Charakter aktivity

Rozehřívací aktivita pomáhá naladit účastníky na další část lekce. Nabízí možnost vyjádřit se jinak než verbálně, na chvíli vyměnit sezení za pohyb, naladit se na ostatní účastníky lekce a zamyslet se nad svými postoji a motivacemi. Lektorovi umožňuje přitáhnout pozornost účastníků k novému tématu.

Popis aktivity

Uprostřed místnosti/kruhu je vytvořena čára (např. malířskou lepenkou). Účastníci stojí vně vymezeného prostoru. Lektor dává účastníkům na výběr dvě možnosti, volbu mezi dvěma variantami (*Kdybyste si mohli vybrat, tak byste si přáli být oheň nebo voda? Čaj nebo káva? Umět létat nebo být neviditelný? Být ředitelem školy nebo ministrem školství? Být dospělým nebo dítětem? Být novinářem nebo politikem? Být dozorcem nebo vězněm?*) Účastníci se pro jednu možnost rozhodnou a volbu dají najevo přesunem do vymezené části kruhu/místnosti.

V určitou chvíli lektor může sled voleb přerušit a zeptat se jedné strany (vybraných osob) na důvod jejich rozhodnutí. Po vysvětlení je možné vyzvat zastávce druhého tábora k přesunu, pokud je některé z předestřených argumentů zviklaly.

Hodnocení lekce pro studenty

	😊	☹️
Všichni jsme se zapojili.		
Mým názorům bylo nasloucháno.		
Byli jsme vůči sobě ohleduplní.		
Spolupracovali jsme jako tým.		
Názory ostatních jsme kriticky zvažovali.		
Byli jsme tvořiví.		
Aktivita mě přiměla přemýšlet jinak, než jsem zvyklý/á.		